

Starta eko Grönsaker

Börja odla ekologiska grönsaker på friland

Text: Johan Ascard, Jordbruksverket

Foto: Anna-Mia Björkholm omslag t.h., övriga Johan Ascard

Det finns en stor efterfrågan på ekologiska grönsaker. Ekologisk grönsaksodling kan vara ett sätt att utveckla ditt företag. Ekologisk odling kan vara minst lika lönsam som konventionell odling. Merbetalningen för ekologiska produkter kompenserar för de högre kostnaderna.

Stor efterfrågan

Det finns en stor efterfrågan på ekologiska grönsaker. Den ekologiska odlingen av grönsaker på friland har ökat de senaste 10 åren och omfattade cirka 1400 ha 2016. Det krävs dock större volymer, särskilt av special grönsaker, för att täcka den ökade efterfrågan.

Det finns olika hinder för omställning till ekologisk odling. Många undrar hur de ska klara ogräs, skadedjur och sjukdomar.

De flesta ekologiska grönsaksodlingar är små och odlar många grödor.

Några är också osäkra på hur de ska klara det stora behovet av arbetskraft för ogrärensning.

God ekonomi

Ekologisk grönsaksodling kan vara minst lika lönsam som konventionell odling. Merbetalningen för de ekologiska produkterna kompenserar för de högre kostnaderna. Skördenivåerna är lägre i ekologisk odling och det krävs mer arbete, särskilt för ogrärensning, än i konventionell odling. Resultatet beror mycket på odlarens skicklighet och gårdens förutsättningar.

Varför odla ekologiskt?

Det finns många skäl att odla ekologiskt. Många vill bidra till ett miljövänligare jordbruk. Att slippa kemiska växtskyddsmedel är viktigt för många. Flera ekologiska odlare känner stor uppskattning från kunderna. För andra är ekologisk odling dessutom en spännande utmaning. För en del är det avgörande att det finns en efterfrågan på ekologiska produkter och att de betingar ett merpris.

Om du har ett mindre lantbruk och inte kan eller vill odla i stor skala, kan det vara intressant att sälja ekologiska produkter på den lokala marknaden.

Viktiga förutsättningar

Innan du börjar odla måste du ha rätt förutsättningar. Börja med att undersöka marknaden innan du börjar odla.

Du måste ha lämpligt läge och lämpliga jordar för grönsaksodling. Det innebär bland annat dränerade och näringshållande jordar

med tillgång till bevattning. Till rotfrukter behöver du relativt lätta jordar, men till kålväxter behöver du lerigare jordar.

Det är ofta en fördel med öppna blåsiga fält som minskar problem med flygande skadeinsekter. Det är också viktigt att ha tillräckligt med mark för att kunna ha en bra växtföljd. Du behöver också tillgång till bra teknik för odling, lagring och packning.

Stor arbetsinsats

För dig som inte odlat grönsaker tidigare är det viktigt att du är beredd att ge grönsakerna full uppmärksamhet under den intensiva odlingsperioden. Grönsaksodling ställer stora krav på att du gör rätt saker i rätt tid. I annat fall riskerar du att få en hög arbetskostnad, låg skörd och dålig kvalitet.

För att klara av arbetstopparna i en stor grönsaksodling behövs periodvis mycket arbetskraft, främst till ogräsrensning och ibland även för skörd. Det är viktigt att grönsaksodlingen passar med gårdens övriga arbete, så att inte flera arbetstoppar sammanfaller.

Att odla grönsaker på kontrakt är ett bra sätt att börja odla utan att behöva ha alla specialmaskiner.

De stora volymerna av ekologiska grönsaker odlas av stora producenter.

Olika slags odlare

De flesta ekologiska grönsaksodlingar är relativt små, i medeltal cirka 4 hektar per företag. Många små företag odlar många olika grönsaker som säljs på den lokala marknaden, direkt till konsument eller till butiker och storkök.

De stora volymerna odlas av stora producenter, med 10-tals hektar grönsaker, främst i södra Sverige. De stora odlarna har ofta egna specialmaskiner, lager och packeri. Grönsakerna säljs till större grossister.

Det finns även lantbrukare som odlar till exempel morötter, lök och rödbetor på kontrakt till större grönsaksföretag eller till livsmedelsindustrier.

Kontroll och certifiering

Om du följer EU:s gemensamma regler och odlingen certifieras av ett kontrollorgan får du sälja och märka dina produkter som ekologiska. Som ett tillägg kan du välja att också certifiera odlingen enligt KRAV:s eller Demeters regler.

Två års omställningstid

Normalt krävs en omställningstid på två år när du börjar odla ekologiskt. Under omställningen odlar du enligt reglerna men produkterna får inte marknadsföras som ekologiska. I praktiken anlägger man ofta en vall eller grüngödslingsgröda under två år innan man börjar odla grönsaker ekologiskt.

Omställningstiden kan i vissa fall förkortas så att odlingen blir godkänd redan första året. För mark som du skött enligt reglerna för miljöersättning för ekologisk produktion kan du räkna omställningstiden retroaktivt. Kontakta ditt kontrollorgan för mer information.

Ekologisk och konventionell odling

Normalt ska hela företaget drivas med ekologisk produktion. Om du delar företaget i tydligt åtskilda produktionsenheter kan du få odla både ekologiskt och konventionellt. Om du odlar samma gröda ekologiskt och konventionellt måste du använda olika sorter och de ska dessutom vara lätta att skilja åt. Kontakta ditt kontrollorgan för mer information om parallellproduktion.

Växtföljden är grunden

En varierad växtföljd är grunden för ekologisk odling. Vall och grüngödsling gynnar marklivet och jordens bördighet. Gårdar utan djur brukar ha grüngödsling, biogasvall eller klöverfröodling. Med en bra växtföljd undviker man många sjukdomar och håller ogräsen på en rimlig nivå.

Växtnäring och gödsling

Växtnäring tillför du i första hand genom att odla vall eller grüngödsling, tillföra stallgödsel från ekologiska gårdar och annat organiskt material. Kvävefixerande baljväxter står normalt för en stor del av kväveförsörjningen.

Grönsaksodling för bort mycket växtnäring från gården. Den näringen måste som regel även ersättas av gödsel utifrån. Många tillför stallgödsel från mjölkkor, häst, får eller frigående höns. Du kan även använda organiska biprodukter från livsmedelsindustrin, till exempel vinass. Du får även tillföra mineral i dess naturliga former, till exempel kalimag-

nesia och kalkstensmjöl. Många använder också pelleterade gödselmedel baserade på slaktbiprodukter från till exempel benmjöl, köttmjöl och blodmjöl.

Du får inte använda konventionell stallgödsel från intensiv djurhållning, till exempel från slaktsvin, burhöns, pälsdjur och nöt i spaltgolvsboxar.

Observera att konventionell slaktkycklinggödsel är förbjudet enligt KRAV:s regler från och med 2010 och i den svenska tillämpningen av EU:s regler från och med 2011.

Mikronäringsämnen kan du få tillföra om behovet inte kan täckas med rimliga givor av andra tillåtna gödselmedel och om växterna lider brist.

Med tekniska hjälpmedel blir ogrärensningen enklare.

Håll efter ogräsen

För att hålla ogräset på en rimlig nivå måste du ha en genomtänkt strategi. Varierad växtföljd och jordbearbetning är viktiga grundåtgärder. Marktäckning fungerar bra i vissa grödor. Noggrann mekanisk radrensning och flamning är också viktiga åtgärder. Det behövs ofta mycket handrensning, särskilt i morötter och andra direktsådda grödor. Det är viktigt att du utför ogräsbekämpning i rätt tid.

Skadeinsekter håller du borta med förebyggande åtgärder och biologiska metoder.

Förebygg skadegörare

Många sjukdomar och skadedjur kan förebyggas med varierad växtföljd och friskt utsäde. Motståndskraftiga sorter och balanserad gödsling har också stor betydelse. Genom att ändra tidpunkten för sådd och plantering och täcka grödan med insektsnät kan du undvika flera skadedjur. När förebyggande åtgärder inte räcker till får du använda godkända växtskyddsmedel för ekologisk odling.

Frö och plantor

Plantor, till ettåriga växter, till exempel kål och sallat, ska alltid vara ekologiska. Många odlare drar själva upp sina plantor men du kan även köpa ekologiska plantor.

Du ska använda ekologiskt frö och vegetativt förökningsmaterial om det finns tillgängligt, annars kan du använda konventionellt utsäde utan kemisk behandling. Inför varje år sammanställs en lista med de grödor och sorter där det krävs ekologiskt utsäde.

Se se.organicxseeds.com

Vill du börja odla i liten skala?

Innan du börjar odla måste du undersöka marknaden på orten. Det tar tid att bygga upp en kundkrets. Det är viktigt att en gårdsbutik har ett bra läge, men du kan också sälja på torget eller leverera till lokala butiker. Det är en fördel att odla många grödor för att få ett brett sortiment, men det kräver också mycket kunskap.

Säljer du själv produkterna på torget eller i gårdsbutik tar det tid från odlingen. Även i en mindre odling blir det arbetstoppar och det är viktigt att det finns personer i omgivningen som kan hjälpa till.

Även om du odlar i liten skala behöver du tillgång till traktor och fältmaskiner för jord-

Växtnäring tillför du med kvävefixerande växter, stallgödsel och andra organiska gödselmedel.

Det är stor efterfrågan på lokalproducerade ekologiska grönsaker.

bearbetning. Efterhand som odlingen växer behöver du även bra teknik för till exempel sådd, plantering, ogrärensning och skörd.

Är du lantbrukare?

Det kan vara bra att odla grönsaker på kontrakt till ett större grönsaksföretag med packeri eller till en livsmedelsindustri. Då behöver du inte kunna allt och inte heller ha alla specialmaskiner.

En stor skillnad mot lantbruksgrödor är att grönsaker är mycket känsliga för ogräs och skadegörare. Grönsaksodling kräver mycket noggrannhet och periodvis mycket arbete.

Kvalitetskraven är mycket höga och grönsakerna måste nå en viss storlek och kvalitet för att de överhuvudtaget ska kunna säljas. Det innebär till exempel att bevattning ofta är nödvändig och att ogräs, skadedjur och sjukdomar måste hållas på en låg nivå.

Vill du ställa om?

Om du är konventionell grönsaksodlare kan du uppnå flera fördelar genom att ställa om. Du kan få en bättre arbetsmiljö för dig och dina anställda genom att slippa kemiska växtskyddsmedel. Efterfrågan är större, särskilt på vissa specialgrönsaker, och ekonomin kan vara lika bra eller bättre.

Arbetsmässigt är ogrärensningen den största skillnaden mellan konventionell och ekologisk odling. Du behöver extra arbetskraft för handrensning även om du har en bra strategi mot ogräs och bra maskiner.

Skörden blir ofta lägre och mer varierande i ekologisk odling. I vissa grödor är det också

större risk för skador av skadedjur och växtsjukdomar. Skapa utrymme för vall och grön gödsling i växtföljden. Om du inte ställer om hela produktionen till ekologisk odling är det viktigt att du uppfyller reglerna för parallellproduktion.

Du kan få goda råd

Ta kontakt med en rådgivare på till exempel länsstyrelsen eller Hushållningssällskapet för att få hjälp med att börja odla ekologiskt eller ställa om till ekologisk produktion. Rådgivaren kan hjälpa dig att göra en omlägningsplan och en ekonomisk beräkning.

Kontakta din länsstyrelse för att få mer information om aktuella aktiviteter, som kurser, individuell rådgivning och studiebesök. Du kan också kontakta andra odlare som redan ställt om till ekologisk produktion.

Mer information

- Ekologisk grönsaksodling på friland. Kurspärm. www.jordbruksverket.se
- Ekonomi – kalkyler för ekologisk odling av grönsaker på friland. www.jordbruksverket.se
- Nyhetsbrev EKOträdgård www.jordbruksverket.se
- Nationella riktlinjer för ekologisk produktion. www.lrf.se
- KRAV:s regler www.krav.se

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)

E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se

ISSN 1102-8025 • JO09:7

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
innoventerar i landskapsområden